

SPRIEVODCA

IX. VÝCHODOSLOVENSKÉHO TÁBORA OCHRANCOV

PRÍRODY

1985

BORŠA

okr. Trebišov

Vitajte v okrese Trebišov

nielen pri príležitosti IX. ročníka Východoslovenského tábora ochrancov prírody /27.7. - 4.9.1985/, ale aj INOKEDY.

Okres sa nachádza na juhovýchodnom okraji Východoslovenského kraja, zaberá jej južnú časť. Na juhu okresu sa zbiehajú hranice troch bratských krajín a to: Československej socialistickej republiky, Zväzu sovietskych socialistických republík a Maďarskej ľudovej republiky.

Priaznivá zemepisná poloha podmieňuje rozvoj poľnohospodárskej výroby, čo dokumentuje skutočnosť, že okres patrí k najproduktívnejším poľnohospodárskym okresom vo Východoslovenskom kraji. Je najväčším producentom obilia, kukurice a cukrovej repy a významne sa podieľa na produkcii hrozna v kraji. Za plnenie obilninárskeho programu bolo okresu v roku 1973 udelené vysoké štátne vyznamenanie Rad práce.

V sídle okresu v Trebišove oslobodenom 1. decembra 1944 zasadala ako prvý raz na oslobodenom území Slovenská národná rada a tu bol vytvorený i Zbor povereníkov.

Historický zlom vo vývoji okresu sme zaznamenali až v roku 1945, keď všetci pracujúci miest a obcí nastúpili vďaka oslobodeniu našej republiky slávnou Sovietskou armádou pod vedením Komunistickej strany Československa cestu budovania socializmu. V roku 1947 vzniká pri obci Čierna veľké železničné prekladisko tovarov a s ním aj základ nového socialistického mestečka Čierna nad Tisou. Dnes je to náš najväčší suchozemský prístav, cez ktorý smerujú k nám od nášho najvernejšieho priateľa ZSSR - potrebné suroviny i technika pre rozvoj nášho národného hospodárstva.

Rozvoj obchodu a výmeny surovín a tovarov si vyžiadali vybudovanie dvojkoľajovej železničnej trate - Trate družby a neskôr aj širokorozchodnej trate vedúcej z Veľkých Kapušian cez Trebišov do Hanisky pri Košiciach. Na báze sovietskeho uhlia, ropy a plynu bola vybudovaná elektráreň a závod Slovnaft vo Vojanoch. Popod žirne polia okresu prúdi pre naše národné hospodárstvo životodárna krv nášho chemického priemyslu vo forme ropy cez ropovod Družba a plynu cez tri vrstvy tranzitného plynovodu.

Roky budovania socializmu v značnej miere ovplyvnili charakter okresu. Z čisto poľnohospodárskeho okresu sa stal okres poľnohospodársko-priemyselným. Boli vybudované také priemyselné podniky ako elektrárň a Sloznaft Vojany, závody Vagónka, Frucona, čokoládovňa Deva, droždiareň a pekáreň v Trebišove, Strojstav Sečovce, Prefa v Čerhove a v Strede nad Bodrogom, JAS Parchovany, nábytkáreň Nový domov v Kráľovskom Chlmci a ďalšie nové prevádzky ako je Tesla elektroakustika v Trebišove, závod všeobecného strojárstva v Strede nad Bodrogom a niektoré ďalšie.

Úspechy, ktoré sme v okrese v uplynulých rokoch dosiahli, sú základom sebaistoty a predpokladov ešte rýchlejšieho postupu pri budovaní socializmu v našom štáte.

PhDr. Podlesný Jozef
vedúci odboru kultúry ONV

PREHĽAD PRÍRODNÝCH POMEROV OKRESU

T R E B I Š O V

Zemepisná poloha

Okres sa nachádza v juhovýchodnom cípe ČSSR. Jeho východné hranice sú súčasne štátnou hranicou so ZSSR, južné s MĽR, na západe hraničí s okresom Košice-vidiek, na severe s okresmi Vranov nad Topľou a Michalovce. Celková rozloha územia je 1.619,14 km².

Povrch

Prevažná časť prináleží k Východoslovenskej nížine, ktorá je severovýchodným výbežkom Veľkej uhorskej nížiny /Alföld/, presnejšie k jej časti Východoslovenská rovina. Rovinnú časť charakterizujú nasledovné krajinné celky: Trebišovská tabuľa, Ondavská tabuľa a Malčická tabuľa na severe okresu, s priemernou nadmorskou výškou 110-140 m, ďalej Laborecká rovina, Kapušianské pláňavy, Latoriská rovina, Medzibodrocké pláňavy a Bodrocká rovina, s nadmorskou výškou 94 - 105 m. Povrch roviny je väčšinou odlesnený, premenený na poľnohospodársku pôdu, výnimkou lužných lesov okolo Latorice a Laborca. Povrch roviny je spestrený niekoľkými skupinami pieskových dún, ktoré nájdeme hlavne v Medzibodroží /krajinná jednotka medzi riekami Latorica resp. Bodrog a Tisou/ a v Použí /krajinná jednotka medzi riekami Uh, Ondava a Latorica/, kde sa nazývajú "moľvy". Ich výška je kolísavá, dosahujú nadmorskú výšku 115-120 m. Ich povrch je čiastočne zalesnený agátovými hájmi, alebo premenený na oráčinu. Významné vyvýšeniny na rovine tvoria tzv. "sopečné exoty", teda vulkanické telesá z obdobia tret'ohôr. Samostatné útvary sú Stuchlá /pri obciach Hraň a Sirník/ - 238m, Veľký vrch /Brehov/- 275 m, Vysoká /Kráľovský Chlmec/ - 264 m, a Tarbucka /Veľký Kamenec/ - 277 m. Na juhovýchode územia okresu sa nachádza malé pohorie - Zemplínske vrchy, ktoré od "Zempléni hegység" v MĽR oddeľuje Roňavská brána a od Slanských vrchov na západe Podslanská pahorkatina. Tiahnu sa severozápadno-juhovýchodným smerom, a sú olemované viac-menej samostatnými sopečnými kopcami, ako Páliš /280 m/ a Borsuk /267 m/. Najvyšším bodom je Rozhľadňa /469 m/ nad obcou Trňa. Povrch je súvisle zalesnený, výnimkou podhoria. Na západ od Zemplínskych vrchov sa tiahne široký pás vlnitého terénu Podslanskej pahorkatiny, s nadmorskými výškami 150-250 m, až pod úpätie Slanských

vrchov. Zo Slanských vrchov zasahuje územie okresu niekoľko významných výškových bodov, ako Mošník /900 m/, Lazy /859 m/, južnejšie Veľký Žiar /706 m/ až po menšie hory zo skupiny Miliča pri štátnych hraniciach so ZSSR - Lipovec /619 m/. Povrch Slanských vrchov je súvisle zalesnený.

Vodopis

Celé územie okresu prináleží k zbernému územiu rieky Bodrog, ktorá vzniká na území okresu sútokom riek Latorica a Ondava. Bodrog má priemerný prietok 112 m^3 , v dĺžke 14 km na území okresu. Latorica preteká okresom v dĺžke 35 km, má priemerný prietok 33 m^3 . Na severe priberá rieku Laborca, ktorá územím okresu preteká v dĺžke 16 km s priemerným prietokom 45 m^3 . Do Laborca priteká na hranici okresu rieka Uh. Rieka Ondava preteká územím okresu dvakrát prerušovane, spolu v dĺžke 25 km s priemerným prietokom 24 m^3 . Na severe okresu priberá rieku Topľu s dĺžkou 3 km na našom území. Najmohutnejšou riekou je Tisa, ktorá sa územia okresu dotýka na zhruba 6 km pohraničnom úseku pri obciach Malé a Veľké Trakany. Spomenuté veľké nížinné rieky dostali svoju súčasnú tvár a koryto pomerne nedávno. Napr. ešte v poslednej ľadovej dobe rieka Tisa tiekla pomocou ústredia Medzibodrožia, z čoho sa zachovala sieť ramien "Ticeö a Karča", rieka Uh nechala zvyšok koryta Ortov na sever od Veľkých Kapušian a známe sú tiež meandre riek Laborca a Bodrog. Od minulého storočia prebiehali náhodné alebo systematické práce smerujúce k úprave vodného režimu na zabránenie katastrofálnym povodňam, ktoré spôsobovali veľkým tečúce rieky na rovine. Medzi tieto kroky možno počítať vybudovanie mohutnej sústavy hrádzi Tisy, spevnenie brehov rieky Bodrog a úpravu jeho toku, zrušenie ústia Laborca do rieky Ondava /zvyškom pôvodného koryta je Starý Laborca/ a prevedenie do Latorice, práce na Ondave a pod. Vyvrcholením týchto prác boli grandiózne úpravy toku Latorice prepichmi a ohrádzovaním, ohrádzovanie Laborca, Uhu a Ondavy, vytvorenie suchých nádrží /napr. polder pri Baši/ a retenčnej nádrže Zemplínska Šírava. Tieto zásahy samozrejme silne ovplyvnili celkový vodný režim nížiny a nemožno povedať, že vždy priaznivo. Napr. skrátenie toku Latorice síce urýchlilo odtok jarných vôd, ale súčasne uľahčuje aj narastanie záplav, vysušuje sa okolitá pôda a pod. Na druhej strane pozitívne možno hodnotiť vytvorenie siete odpojených ramien pri riekach, kde

sa usídľuje vodná flóra a fauna, ktorá inde, ako vo vnútrozemských močiariach, následkom poklesu hladiny spodných vôd, zaniká. Na rovine aj v súčasnosti nájdeme veľké množstvo viac-menej samostatných mečiarov a dočasných vodných plôch, ktoré sú čiastočne prirodzeného pôvodu /napr. spomenuté zvyšky bývalých tokov/, medzidunových zníženinách /eolické jazierka/, alebo umelé, ako materiálové jamy, ktoré ostali po vydolovaní zeminy pre hrádze, sieť odvodňovacích kanálov, rybníky a pod. Okrem nížinných riek je potrebné spomenúť existenciu celého radu potokov, ktoré významom a výdatnosťou prietoku ďaleko zaostávajú za predošlými, ale ich význam je nesporný pre odsun vôd. Zo Zemplínskych vrchov stekajú: Javrový potok, Ladmevecký potok, Barský potok, Beršiansky potok, Trňanské potoky, a Hrčelský potok. Významnejšie a výdatnejšie na vodu sú potoky prameniace v Slanských vrchoch: Bačkovský potok, Trnavka, močiarny potok, Trnava, Čiža, Teplica, Chlmec, Terebľa, Izra, Byšta a Roňva.

Geológia

Napriek zdanlivej jednotvárnosti má územie okresu pestrú geologickú stavbu a pôvod. Väčšina územia, najmä nížina a Slanské vrchy, boli vytvorené v tretohorách. Nížina vznikla ako súčasť Veľkej dunajskej panvy, v dôsledku mohutných zlomov a poklesov na vnútornej strane karpatského oblúka. V neogéne bolo územie nížiny zaplavené plytkým morom, z ktorého vyčnievalo len jadro Zemplínskych vrchov. V úvodnej /andezitovej/ fáze neogénneho vulkanizmu sa vytvorila južná časť Slanských vrchov /skupina Miliča/ a sopečné exoty na nížine, neskôr severné časti Slanských vrchov, ako aj okrajové sopečné kopce Zemplínskych vrchov. Po ústupe neogénneho mora sa nížina postupne vyplňuje námosmí riek. V štvrtohorách nížina aj naďalej poklesáva, najmä v centrálnych častiach. Začiatkom holocénu /štvrtohory/ dochádza k vytvoreniu sprašových tabúl a pieskových dún. Chronologicky môžeme geologické útvary zaradiť nasledovne:

Starohory: sú reprezentované maličkým, bližšie neurčeným útvarom pri obci Kazimír, na štátnych hraniciach s MĽR. Tvoria ich väčšinou bridlice.

Prvohory: majú bohaté zastúpenie v Zemplínskych vrchoch. Je to najmä vrchný karbón /stefan/ a perm. Staršie karbónske vrstvy sa nazývajú trňanské /podľa obce Trňa/. Sú tvorené naspodku sľudnatými pieskovecami,

striedavo s bridlicami a zlepenkami. Tu sú časté vložky čiernych grafických ílovcov a čierneho uhlia - antracitu. V ňom sa našli zvyšky bohatej vrchno-karbónskej flóry /*Annularia stellata*, *Sphenophyllum emarginatum*, *Sigillariae*, *Cordaites* a pod./ . Vrchné vrstvy sa nazývajú kašovské /podľa obce Kašov/- sú to hlavne svetlosivé arkózovité pieskovce a arkózy a polohami ílovitých bridlíc. Perm sa nachádza v niekoľkých ostrovčekoch na okraji súvislých vrstiev karbónu. Staršie /zvané cejkovské/ sú silne sludnaté a pestrofarebné bridlice, na nich ležia černochovské vrstvy - rôznofarebné ílovce.

Druhoohory: nájdeme na juhovýchode Zemplínskych vrchov. Tvoria ich dve vrstvy. Spodná je zložená so spodotriasových lavicovitých kremencov, vrchná je tvorená stredotriasovými vápencami a miestami aj dolomitmi. V nich nájdeme veľa druhotných kalcitových žiliek, miestami kryštalický kalcit a názny medených rúd, ale len mineralogického významu.

Treťohory: majú bohaté zastúpenie a sú najvýznamnejšou geologickou formáciou. Reprezentuje ich hlavne neogén. Tvoria tiež podložie nížiny. Z petrografického hľadiska sú to hlavne andezity /Chlmecké kopce, Somotorský kopec, Veľký vrch, Stuchlá, severná časť Tarbucky, Piliš, vrcholové ostrovčeky Slanských vrchov na severe okresu/. Pyroklastiká andezitov nájdeme vo väčšine Slanských vrchov, ryolity a dacity v skupine Miliča, tvoria tiež Tarbucku, menšie útvary pri Kašove a Hrčeli ako aj v Chlmeckých kopcoch. Pyroklastiká ryolitov a dacitov tvoria súvislý pás na severovýchodnom úbočí Zemplínskych vrchov a pri Veľatoch. Vrchný pliocén nájdeme vo veľkých ostrovoch na Podslanskej pahorkatine a na úbočiach Zemplínskych vrchov na severovýchode a juhozápade.

Štvrtohory: sú tiež pester zastúpené. V rovinatej časti, v strede Medzi-bodrežia, Použia, Laboreckej rodiny, Trebišovskej a Ondavskej tabule ich tvoria staroholocénne agradačné valy. Podobného veku sú aj sprašové pokryvy na Malčickej tabuli, v údolí medzi Stuchlou a Zemplínskymi vrchmi, v západnej časti Trebišovskej tabule a v menšej časti Podslanskej pahorkatiny. Dargovský priesmyk a doliny nad Bačkovom sú tvorené periglaciálnymi náplavovými kuželmi. Pieskové presypové duny a pokryv na sopečných exotoch vznikol koncom pleistocénu. Geologicky najmladšie útvary sú agradáciou nevyplnené depresie v mladej akumuláčnej rovine a súčasne sa tvoriace agradačné valy riek.

Pôdy:

Z hľadiska pôdných druhov na nížine prevládajú ťažké až extrémne ťažké pôdy. Stredné nájdeme na vulkanických exotoch, v Zemplínskych vrchoch, na Podslanskej pahorkatine, Trebišovskej a Malčickej tabuli, Kapušianskych pláňavých a v Slanských vrchoch. Ľahké pôdy sú piesčité. Z hľadiska minerálnej sily prevažujú stredne bohaté až chudobné pôdne druhy.

Z hľadiska pôdných typov sú to nasledovné:

Rašelinné pôdy slatinné sa vyskytujú hlavne v Medzibodroží na dne bývalých korýt rieky Tisa. Plošne významne sú zastúpené glejové pôdy. Nájdeme ich v širokom páse okolo veľkých riek, potokov Chlmec a Roňva, a v západnej polovici Medzibodrožia. Tieto pôdy majú tendenciu k zasoľovaniu. Slané glejové pôdy sa vyskytujú ostrovčekovite na celej rovine.

Nivné hnedé pôdy pokrývajú vyššie časti roviny, zhnednutá černoziem sa nachádza na malom ostrovčeku v južnej časti Malčickej tabule. Hnedozem zaberá veľké plochy, najmä na západ od Ondavy a Bodrogu. Ostrovčekovite sa tiež vyskytuje na sopečných kopcoch a tabuliach, veľké plochy zaberá v Zemplínskych vrchoch a na Podslanskej pahorkatine. V centrách ich výskytu je tendencia vytvorenia illimerizovanej hnedozeme. Na Trebišovskej tabuli a Podslanskej pahorkatine nájdeme pseudooglejenú, illimerizovanú hnedozem. Malé plošné zastúpenie má hnedá lesná pôda na vrcholových častiach Zemplínskych a Slanských vrchoch. Na vápencoch Zemplínskych vrchoch nájdeme aj ostrovčeky redziny.

Podnebie

Územie okresu patrí takmer celé do oblasti teplej klímy, čo je podmienené otvorenosťou na juh, chránenosťou so severu a nadmorskou výškou. Vplyv oceánskej klímy prevažuje nad kontinentálnou dvojnásobne /hodnota termickej kontinentality je 35 %/. Z hľadiska klimatických oblastí väčšina územia /Medzibodrožie, južná časť Roňavskej brány, Použie, Laborecká rovina, Malčická a Trebišovská tabuľa/ patrí k teplej, mierne suchej klimatickej oblasti s chladnou zimou. Zemplínske vrchy a Podslanská pahorkatina patrí do klimatickej oblasti druhej - teplá, mierne vlhká s chladnou zimou. Tretia

klimatická oblasť - mierne teplá, mierne vlhká, vrchovinná - sa nachádza vo vyšších polohách Slanských vrchov. Ročný priemer teplôt je okolo $9,2^{\circ}\text{C}$, vo vegetačnom období to činí $16,3^{\circ}\text{C}$. Priemerná teplota za mesiac júl je $20,3^{\circ}\text{C}$ a za mesiac január $-3,3^{\circ}\text{C}$. Najteplejšími miestami okresu sú oblasti obcí Trňa, Viničky, Streda nad Bodrogom a Malý Kamenec, najchladnejšie sú severozápadné časti v Slanských vrchov, teda v katastrálnych obciach Bačkov. Doteraz namerané teplotné extrémny sú nasledovné: najnižšia nameraná teplota: $-27,2^{\circ}\text{C}$, najvyššia: $+38,5^{\circ}\text{C}$. Na väčšine územia okresu je relatívna hodnota slnečného svetla 42% , len severný pás okresu má hodnotu 40% /za rok/. Priemerné hodnoty slnečného svitu za rok sa pohybujú okolo 2000 hodín. Z hľadiska zrážok je okres v pomere k ostatným nížinám relatívne suchý. Najsuchšie sú južné územia, najmä okolo rieky Bodrog, najviac vlhky napadne v oblasti Slanských vrchov. Priemerné zrážky za rok činia cca 610 mm , na vegetačné obdobie 368 mm . Snehová prikrývka sa udrží v priemere $1,5 - 2$ mesiace, menej na nížine /kde nie sú zriedkavé roky bez súvislej snehovej prikrývky/, čo je dlhšie na horách. Na zrážky najbohatší je jún / 72 mm /, najchudobnejší je február / 33 mm /. Pohyb vzduchu je pomerne mierny, čo naznačuje aj nízky počet dní v roku so silným vetrom /nad 6°S / - $18,8$. Vysoko prevláda severný vietor nad ostatnými smermi.

R A S T L I N S T V O

Pôvodný rastlinný kryt vo veľkej väčšine sa skladá z druhov, ktoré sa tu uchyteli po odznení poslednej ľadovej doby, teda zhruba pred 11.000 rokmi. Len málo rastlinných druhov dokázalo prežiť drsné podmienky ľadovca. K takým rastlinám, ktoré sa už u nás vyskytovali koncom treťohôr a žijú tu dodnes, patria napr. brečtan /*Hedera helix*/ a aldrovandka pľuzgiernatá /*Aldrovanda vesiculosa*/. Na druhej strane v ľadovej dobe k nám prenikli rastliny severského pôvodu. Väčšina z nich po ústupe glaciálu vyhynula, ale niektoré sa uchyteli a prežili, najmä v chladnejších rašeliniskách, ako papraď hrebenistá /*Dryopteris cristata*/ alebo rosička okrúhlolistá /*Drosera rotundifolia*/. Analýza palca konzervovaného v rašeliniskách umožnila načrtnúť hrubý obraz o vývoji flóry od poslednej ľadovej doby. Koncom ľadovej doby bol u nás porast veľmi riedky, na horách tudivého charakteru. Stromy /borovica a brest/ rástli hlavne na nížine. Len čo sa teploty

zvyšujú, začína postupná zmena porastu. V močariskách postupuje ostrica, trst' a pod., ustupuje borovica, nastupujú jelšiny, vrby, brezy. Neskôr preberá medzi drevinami vedúcu úlohu dub, medzi krovinami lieska. Rastlinstvo dosahuje približne dnešnú skladbu zhruba pred 7000 rokmi, vo veľmi teplom a vlhkom atlantickom období /roč. priemer teplôt = 17°C/. Od tohto obdobia možno pozorovať len malé zmeny v prirodzenej skladbe vegetácie až do nástupu človeka, ako významného činiteľa pri znižovaní pôvodných porastov /výrub nížinných lesov, vysušovanie močiarov, regulácie tokov a pod./. Pôvodný rastlinný kryt okresu, ktorý sa v súčasnosti zachoval len v porušených fragmentoch, môžeme však celkom spoľahlivo rekonštruovať. V okolí riek sú to tzv. mäkké luhy, teda vrbovetopolové lužné lesy, ktoré v údoliach Slanských vrchov sú charakterizované prímiesou jelše sivej. Najmohutnejší potenciálny priestor majú jaseňovo-brestové lužné lesy, s prímiesou duba letného, ktoré sa ostrovkovite zachovali najmä okolo Latorice. Vyššie a suchšie polohy tabúl, pieskových dún, vulkanických exotov a nižších polôh poskytujú vhodný priestor pre rozšírenie dubovo-hrَابových lesov, ktoré vo vyšších a suchších polohách prechádzajú do teplomilných dubín s prímiesou dubu pľstnatého, prípadne tvoria riedke kroviny stepného charakteru. Vyššie plochy Zemplínskych ale najmä Slanských vrchov sú charakterizované optimom pre rozšírenie kvetnatých bukových lesov.

Rastlinstvo vód a močiarov:

Ich výskyt je viazaný najmä na periodicky kolísavé odpojené ramená riek, mŕtve ramená, zamŕňujúce sa systémy bývalých tokov, materiálove jamy, depresie, kanále a pod. Z hľadiska plošného rozšírenia sú najvýznamnejšie odpojené ramená a materiálove jamy v medzihradzovej časti riek. Najvýznamnejším takýmto územím je okolie rieky Latorice. Medzi prvé rastliny osídľujúce vody patria: leknica žltá /Nuphar lutea/, lekno biele /Nymphaea alba/, kotvica plávajúca /Trapa natans/ a leknovec štítnatý /Nymphoides peltata/. Tieto sú charakteristické pre hlbšie vody. V plytších častiach pristupujú rozličné červenavce /Potamogeton sp./, ako červenavec plávajúci /Potamogeton natans/, červenavec kučeravý /P. crispus/ a ďalšie. V plytších okrajových vodách sa usídlili význačné druhy: šípovka vodná /Sagittaria sagittifolia/, marsilka štvorlistá /Marsilea quadrifolia/, riečňanka menšia /Najas minor/ a pod.

Zazemnenejšie miesta sú charakterizované najmä spoločenstvom rezavky aloovitej /*Stratiotes aloides*/ a vodniatky žabej /*Hydrocharis morsus-ranae*/. Okrem spomenutých dominánt tu môžeme pozorovať napr.: salvíniu plávajúcu /*Salvinia natans*/, perutník močiarny /*Hottonia palustris*/, bublinatku obyčajnú /*Utricularia vulgaris*/, a iné. Pobrežné pásma sú porastené steblovkami /*Glyceria* sp./ a ostricami /*Carex* sp./. Nájdeme tu tiež významné druhy, ako králik neskorý /*Leucanthemella serotina*/, bleduľa letná /*Leucjum aestivum*/, vinič lesná /*Vitis sylvestris*/, iskerník veľký /*Ranunculus lingua*/, žltuška žltá /*Thalictrum flavum*/, ostrica odchylná /*Carex appropinquata*/ a ďalšie. Zaujímavé a poučné je rastlinstvo tzv. materiálových jám, ktoré vznikli ako pozostatky po vydolovaní hliny pre výstavbu hrádzí a nachádzajú sa v medzihrádzovom priestore rieky. Nájdeme v nich veľa druhov, ktoré zaraďujeme medzi ohrozené a mali predtým výskyt na prirodzených stanovištiach. Výčet druhov by bol rozsiahly, preto stačí napr. spomenúť marsilku štvorlistú /*Marsilea quadrifolia*/, ktorá má v ČSSR jediný výskyt práve tu. Veľmi podobné rastlinstvo majú vodné plochy mŕtvych ramien Laborca /Mŕtvy Laborec/, Bedrogu /Starý Bedrog/, riek Uh /Ortov/ a Karča a ďalšie. Neobyčajne významnou lokalitou vodného a močiarného rastlinstva, napriek určitému porušeniu vodného režimu reguláciami, je rozsiahly komplex Tisce, bývalého koryta rieky Tisa v Medzibodroží. Tisce v súčasnosti už je miestami oddelený hrádzami a násypmi, napriek tomu si však veľa zachovalo z pôvodných rastlinných spoločenstiev. Hlbšie úseky majú rastlinstvo zhodné s predošlým územím, ovšem plošne sú menej rozšírené. Krásne sú porasty lekna, leknice a kotvice v katastri obcí Rad a Hrušov. Pre systém Tisce sú viac charakteristické rastlinné spoločenstvá, požadujúce hrubú vrstvu odumretej organickej hmoty, prípadne druhy prechodných - nížinných rašelinísk. Tisce miestami je zarastené drevinami, ako vŕba sivá, trojmužná, päťtyčinková, rozmarínolistá, biča a krehká /*Salix cinerea*, triandra, pentadra, rozmarínifolia, alba a fragilis/, jelša lepkavá /*Alnus glutinosa*/, breza plstnatá /*Betula pubescens*/, krušina jelšová /*Frangula alnus*/, brest hrabolistý /*Ulmus carpinifolia*/, hrab /*Carpinus betulus*/, jaseň úkolistý panónsky /*Fraxinus angustifolia* ssp. *pannonica*/, dub letný /*Quercus robur*/ a pod. Z rastlín /okrem už spomenutých/ významné sú nasledovné: vachta trojlistá /*Menyanthes trifoliata*/, papraď hrebenistá /*Dryopteris cristata*/, iskerník mnoholistý /*Ranunculus polyphyllus*/.

truskavec obyčajný /*Hippuris vulgaris*/, starček barinný /*Senecio paludosus*/, rožkatec ponorený /*Ceratophyllum submersum*/, nátržník močiarny /*Comarum palustre*/, rosička okrúhloolistá /*Drosera rotundifolia*/, mlieč močiarny /*Sonchus palustris*/.

Rastlinstvo mokrých lúk a slanísk

Po vyrúbaní lužných lesov plochy nezaradené do intenzívneho obrábania sa premenili na pasienky a kosené lúky. Spomenutý pôdny kryt, ktorý je pre vodu málo priepustný, podmieňuje vznik zamokrených miest, ako aj slanísk. Pre mokré lúky je charakteristická zonalita vegetácie, ktorá je v priamej súvislosti s výškou podzemnej vody. Depresie, ktoré sú počas roka zatopené, majú rastlinstvo zhodné so spomenutými močiar-
mi. Kde zatopenie je len prechodné, ale spodná voda je blízko povrchu /napr. medzihrádzové priestory riek, okraje močiarov a pod./ je cha-
rakteristický výskyt vzácnych druhov ako bleduľa letná /*Leucjum aestivum*/, korunka strakatá /*Fritillaria meleagris*/, na jeseň králik neskorý /*Leucanthemella serotina*/ a horec pľúcny /*Gentiana pneumonanthe*/. Na území okresu je málo typických slanísk, sú skôr prechodného charak-
teru. Na plochách, ktoré nie sú rozorávané, a sú pomerne suchšie, nájdeme význačné druhy ako: loboda podbrežná /*Apriplex litoralis*/, chvos-
tovec panónsky /*Pholiurus pannonicus*/, skorocel tenkokvetý /*Plantago tenuiflora*/, steblovec močiarny /*Puccinellia limosa*/, púpava besarab-
ská /*Taraxacum bessarabicum*/, prerastlík najtenší /*Bupleurum tenuissim-
um*/, astrička panónska /*Tripolium pannonicum*/, astra bodkovaná /*Galatella punctata*/, skorocel prímorský /*Plantago maritima*/ a ďalšie. V slanistých močiaroch /napr. pri M. Horeši/ sa usídlili druhy ako močiarka slanomilná /*Batrachium baudotii* a elatinka trojmužná /*Elatine triandra*/. Veľmi významné sú ostrovkovite rozšírené prechodné, vlhké slaniská, najmä v Medzibodroží ale aj v Použí, kde nájdeme nasledov-
né ohrozené druhy: chren sladký /*Armoracia macrocarpa*/, húseníkovec erukovolistý /*Beckmannia eruciformis*/ - len v Medzibodroží, vstavač nádherný /*Orchis elegans*/, šachorinka Micheliova /*Dichostylis miche-
liana*/, pichliač úzkolistý /*Cirsium brachycephalum*/, škripík nízky /*Schoenoplectus supinus*/, sitina Gerardova /*Junus gerardii*/ a ďalšie. Nemožno nespomenúť veľmi významné prechodné slaniská, ktoré nájdeme

priamo v poľnohospodárskych kultúrach a sú každoročne rozorávané. Tu môžeme pozorovať od jari až po vrcholné leto zaujímavé premeny vegetačnej skladby. Na porušenej pôde sa najskôr objavujú efemérne jednoročné rastliny, ako blatnička vodná /*Limosella aquatica*/, myší chvostík najmenší /*Myxosurus minimus*/, iskerník bočnokvetý /*Ranunculus lateriflorus*/ a elatinka kuričkovitá /*Elatine alsinastrum*/. Po vysušení pôdy v lete spomenuté druhy rýchlo vymiznú a nastupujú riedke porasty bahienky psiarkovitej a šašiovitej /*Heleochoa alopecuroides* a *schoenoides*/.

Rastlinstvo lužných lesov:

Lužné lesy sú ostrovkovite rozšírené okolo väčších riek. Bližšie k vodným plochám nájdeme predovšetkým už spomenuté vrbovo-topolové rastlinné spoločenstvá. Ak je zamokrenie dlhodobé a porast riedky, rastlinstvo je podobné močiarom. Nájdeme tu druhy: králik neskorý /*Leucanthemella serotina*/, halucha banátska /*Oenanthe banatica*/, halucha siličkolistá /*Oenanthe sialifolia*/, šišak gracovitý /*Scutellaria hastifolia*/ a rozličné ostrice /*Carex* sp./ Suchšie miesta sú zarastené drevinami: dub letný /*Quercus robur*/, hrab /*Carpinus betulus*/, jaseň úzkolistý panónsky /*Fraxinus angustifolia* sp. *panonica*/, javor poľný /*Acer campestre*/, lipa malolistá /*Tilia cordata*/, brest väz /*Ulmus effusa*/, brest hrabolitý /*Ulmus carpiniifolia*/ a topol čierny /*Populus nigra*/. V krovinnom podraze sú najčastejšie: svíb krvavý /*Swida sanguinea*/, krušina jeľšová /*Frangula alnus*/, hlob /*Crataegus* sp./, vtáči zob /*Ligustrum vulgare*/, kalina /*Viburnum opulus*/, trnka /*Prunus spinosa*/, rešetliak prečisťujúci /*Rhamnus cathartica*/, javor tatársky /*Acer tataricum*/, lieska /*Coryllus avellana*/, bršlen bradavičnatý /*Euonymus verrucosa*/ a baza čierna /*Sambucus nigra*/. Bylinný podrast je veľmi bohatý na druhy, preto spomenieme len význačné, ohrozené a chránené druhy: bleďuľa jarná /*Leucojum vernum*/, čertkusok prehnutý /*Succisella inflexa*/, krivce tulcový /*Gagea spathacea*/, kraštík medrofiarový /*Epipactis purpurata*/, fialka nižšia /*Viola elatior*/, hadí jazyk obyčajný /*Ophioglossum vulgatum*/, vtáčia prilba dlholistá /*Cephalanthera longifolia*/ a áron alpský /*Arum alpinum*/.

Rastlinstvo dubovo-hrabových lesov

Plošne tieto lesy sú najviac rozšírené v Zemplínskych vrchoch a v podhorí Slanských vrchov. O niečo menej a s porušenou skladbou ich nájdeme na vulkanických kopcoch a pieskových dunách, kde väčšinou boli po vyrúbaní nahradené agátom bielym. Medzi drevinami suverénne prevláda dub zimný /*Quercus petraea*/. Ďalšie význačné dreviny sú: hrab /*Carpinus betulus*/, javor tatársky /*Acer tataricum*/, drieň /*Cornus mas*/, čerešňa vtáčia /*Prunus avium*/, hruška planá /*Pyrus pyraeaster*/, jablň planá /*Malus sylvestris*/, jarabina brekyňovitá /*Sorbus torminalis*/, hloh /*Crataegus sp.*/, bršlen bradavičnatý /*Buonymus europaeus*/, zemolez obyčajný /*Lonicera xylosteum*/ a rôzne vysádzané dreviny /borovice, topole, brezy, javory a pod./ ako vo vápencových častiach Zemplínskych vrchov sa zriedkavo vyskytujú aj jaseň mancový /*Fraxinus ornus*/ a klokoč peristý /*Staphylea pinnata*/. Bylinný podrast je chudobnejší a jednotvárnejší, v porovnaní s lužnými lesmi, pestrejšie sú len porasty na vápencovom podklade. Z významnejších tu rastúcich druhov možno spomenúť: valdštajnia kuklíková /*Waldsteinia geoides*/, ponikles veľkokvetý /*Pulsatilla grandis*/, mliečnik mnohofarebný /*Tithymalus epithymoides*/, ľalia zlatehlavá /*Lilium martagon*/, vrbovka kopijovitá /*Epilobium lanceolatum*/, vemenník dvojlistý /*Platanthera bifolia*/ a ranostaj širokolistý /*Coronilla elegans*/.

Rastlinstvo horských bukových lesov:

Prímes buka nájdeme už vo vrcholových častiach Zemplínskych vrchov, ale skutočné bučiny v našom okrese máme len v Slanských vrchoch. Nachádzajú sa vo vyšších polohách, v dolných častiach vrchov tvoria zmiešané prechodné lesy z dubohrabinami, ktoré majú rastlinstvo podobné predošlému typu. Z drevín prevláda samotný buk /*Fagus sylvatica*/, ďalej rastie tu dub zimný /*Quercus petraea*/, hrab /*Carpinus betulus*/, javor poľný /*Acer campestre*/, jaseň štíhly /*Fraxinus excelsior*/, brest horský /*Ulmus glabra*/ a ďalšie. Krovinná etáž je takmer zhodná s dubohrabinami. Význačnejšie rastlinné druhy v bučinách sú: mesačnica trváca /*Lunaria rediviva*/, horac luskáčovitý /*Gentiana asclepiadea*/, skopólia kranská

/Scopolia carniolica/, telekia ozdobná /Telekia speciosa/, kostihoj srdcovitý /Symphytum cordatum/, vranie oko štvorlisté /Paris quadrifolia/, mliečivec alpský /Cicerbita alpina/, kokorík praslenovolistý /Polygonatum verticillatum/ a vtáčia prilba dlholistá /Cephalanthera longifolia/.

Rastliny viatych pieskov:

Viate piesky sú rozšírené na nížine a to buď ako samostatné duny, alebo hrbé pieskovej pokryvy okrajov vulkanických exotov.

Ich rastlinstvo je zachovalé len torzovite, nakoľko väčšina z nich bola premenená na intenzívne obrábané poľnohospodárske plochy, zasadené agáčinami alebo vyťažené pre stavebné účely. Zachovalé miesta slúžia ako pastviská. Okrem spomenutých agáčin sú dreviny na pieskoch zriedkavé, alebo riedke kroviny sú zhodné s druhmi vyskytujúcich sa na vulkanitoch /viď tam/. Zachovalejšie časti s pieskomilnou vegetáciou nájdeme na severnej strane kopca Čipkíš pri Strede nad Bodrogom, v Chlmeckých kopcoch, a na okrajoch opustených a neobrábaných pieskovišť. Tu sa vyskytujú významné druhy ako: ponikles maďarský a Zimmermannov /Pulsatilla hungarica a zimmermannii/, gypsomilka metlinatá /Gypsophila paniculata/, kochia vlnokvetá /Kochia laniflora/, Pan trváci /Linum perenne/, ploštičosemä lesklé /Corispermum nitidum/, chrumkavec Heuffelov /Polycnemum heuffelii/, zvonček tvrdoplodý /Campanula xylócarpa/, kos-trava Margittaiho /Festuca margittai/, iskerník ilýrsky /Ranunculus illyricus/, klinček neskorý /Dianthus serotinus/ a čeruška roľná /Nigella arvensis/.

Rastlinstvo sopečných kopcov:

Pôvod a geologickú stavbu sme už vysvetlili v úvode. Jedná sa o ostrovkovité útvary, buď samostatné alebo pri okrajoch Zemplínskych vrchov, ktoré činnosťou človeka stratili pôvodný, akiste nie hustý, lesný pokryv a premenili sa na xerothermné porasty. Sú to väčšinou pastviská s riedkymi krovinami alebo stromami, ako dub letný, zimný, ceroxový a plstnatý /Quercus robur, petraea, cerris, pubescens/, hloh /Crateagus sp./, ruža šípová /Rosa sp./, vtáči zob /Ligustrum vulgare/, svíb krvavý /Swida sanguinea/, višňa zvláštna /Cerasus eminenis/, bršlen európsky /Euonymus europaea/ a podobne. Tenká a rých-

le vysýchajúca pôda poskytuje vhodné životné prostredie, predovšetkým pre jarné a skoroletné druhy. Z ohrozených a chránených sú to napr. ponikles veľkokvetý, maďarský, zimmermannov /*Pulsatilla grandis*, *hungarica*, *zimmermannii*/, kosatec panónsky bezlistý /*Iris aphylla* ssp. *hungarica*/, rumenica nepravá /*Oxosma pseudoarenaria*/, veronika sivá /*Pseudolysimachion incanum*/, ľan chlpatý pravý /*Linum hirsutum* ssp. *hirsutum*/, klinček kopcový holý /*Dianthus collinus* ssp. *glabriusculus*/, krivec najmenší /*Gagea minima*/, vstavač obyčajný /*Orchis morio*/, kavyľ chlpatý /*Stipa dasycphylla*/, lomikameň vystúpavý /*Saxifraga adscendens*/, starček erukovolistý /*Senecio erucifolius*/, ruža galská /*Rosa gallica*/ a zlatofúz južný /*Chrysopogon gryllus* - len Brehovský Veľký vrch/. Osobitne je potrebné spomenúť veľmi pestré a cenné rastlinstvo andezitového kopca Borsuk nad Viničkami. Vzhľadom na zvláštnu polohu, vklínenú medzi vápencové kopce, možno tu nájsť viac zaujímavých druhov. Okrem už spomenutých sú to: kosatec nízky /*Iris pumila*/, rumenica piesočná /*Oxosma arenarium*/, zvonček repka /*Campanula rapunculus*/, kurička kričkovitá /*Minuartia frutescens*/, hrachor lesný hladký /*Lathyrus sylvestris* ssp. *laevigatus*/, nátržník vzpriamený /*Potentilla recta* ssp. *semilacioniosa*/, palina pontická /*Artemisia pontica*/ a ďalšie.

Rastliny vápencov Zemplínskych vrchov:

Z hľadiska rozlohy tieto porasty sú síce malé, ale skladba, bohatosť, pestrosť a krása rastlín je neobyčajne významná. Samoznú vápencovú časť možno rozdeliť na následovné viac-menej samostatné útvary a to vápencové predhorie kopca Borsuk, Babský vrch, Kašvár, Šomoš, a Dlhý vrch. Ich povrch je xeroterminého charakteru, miestami s krasovými javmi, porastený riedkymi, miestami hustými krovínami a ojedinelými stromami. Ich skladba je v podstate zhodná s drevinami vulkanitov, významnejšie zastúpenie majú však drieň /*Cornus mas*/, dub plstnatý /*Quercus pubescens*/, a dráč /*Berberis vulgaris*/ . Na týchto kopcoch nájdeme veľa ohrozených a chránených rastlín. Sú to: hadinec červený /*Echium russicum*/, zimozelen bylinná /*Vinca herbacea*/, kosatec panónsky bezlistý /*Iris aphylla* ssp. *hungarica*/, hlaváčik jarný /*Adonathe*

vernalis/, preratslík okrúhloлистý /Bupleurum rotundifolium/, vtáčia prilba červená /Cephalanthera rubra/, medruška pošvatá /Limodorum abortivum/, vtáčia prilba biela /Cephalanthera damasonium/, večernica smutná /Hesperis tristis/, ponikles veľkokvetý/, kavyl' pôvabný /Stipa pulcherrima/, prilbica jedhojova /Aconitum anthora/, jasenec biely /Dictamnus albus/, vstavač purpurový /Orchis purpurea/, sápa hl'uznatá /Phlomis tuberosa/, klokoč peristý /Staphyllea pinnata/ a mnoho ďalších, už spomenutých xerotemných druhov.

Ján Bogoly
DPaM Veľké Kapušany

FAUNA OKRESU TREBIŠOV

Ak máme urobiť stručný náčrt fauny Trebišovského okresu, musíme vychádzať z viacerých abiotických, biotických i antropických činiteľov. Predovšetkým treba zdôrazniť, že okres Trebišov je typický nížinný okres s prevládajúcimi biotopmi a zoocenózami kultúrnej stepi s mozaikou zbytkov mečiarov, mŕtvych ramien, medzidunových zníženín s veľkou absenciou stromovej a krovitej mimolsnej zelene. Lesné živočíšne spoločenstvá sú reprezentované dvomi typmi lesov a to lesmi lužnými, hlavne v povodí rieky Latorice a malými fragmentami týchto typov v povodí ostatných väčších riek okresu a potom typom horských lesov /napr. Zemplínske vrchy a Slanské vrchy/.

Teplotné pomery podmieňujú najmä viaceré xerothermné spoločenstvá pieskových dún a lesostepné spoločenstvá teplých dúbav a pahorkatinných krovískových formácií /napr. vápencový ostrov v okolí Ladmoviec - ŠPR "Kašvár", Viničky - "Borsuk", "Tarbucké piesky" a pod./

Hypsometricky má okres amplitúdu od 98 m n.m. pri Somotore, Zatiene, Klíne nad Bodrogom a inde až po približne 750 m.n.m. niektorých vrcholov Slanských vrchov a vyše 400 m.n.m. Zemplínskych vrchov. Tieto výškové rozdiely korešpondujú aj s topickými rozdielmi a tak spoločne determinujú živočíšne spoločenstvá týchto výškových pásiem.

Veľmi významnou skutočnosťou z hľadiska fauny je to, že prakticky najväčšia časť okresu tvorí integrálnu súčasť veľkej Potiskej nížiny, ktorá svojim charakterom predstavuje jeden z najvýznamnejších koridorov pre ťah vtáctva cez východné Slovensko. Je tu významná nielen mozaika vhodných oddychových lokalít na ťahu, ale hlavne lokalít pre zahniezdenie pestrej palety väčších druhov.

Vychádzajúc z týchto aspektov aj sieť vyhlásených, alebo projektovaných chránených území s prevažujúcimi motívmi ochrany fauny má svoje významné postavenie v reprezentácii typickej a vzácnej fauny ŠPR Bačkovská dolina, Tajba, Biele jazero, Tarbucké piesky a pod./

Nakoniec treba ešte uviesť, že celá Východoslovenská nížina prekonala za posledných 25-30 rokov, najmä v hydrosfére hádam tie najväčšie krajinné premeny u nás, čo sa výrazne odrazilo aj na kvantite i kvalite živočíšnych spoločenstiev.

Kultúrnu step reprezentujú predovšetkým druhy malej poľnej poľovnej i nepoľovnej zveri ako je napr. zajac poľný /*Lepus europaeus*/, jarabica poľná /*Perdix perdix*/, bažant obyčajný /*Phasianus colchicus*/, chrček roľný /*Cricetus cricetus*/, liška obyčajná /*Vulpes vulpes*/ a do poľných kultúr vstúpil aj srnec hôrny /*Capreolus capreolus* / a zčasti aj krkavec čierny /*Corvus corax*/, ktorý dokonca prejavil určitú "technofilnosť" v hniezdení, že využíva na zahniezdenie aj stožiare vysokého elektrického vedenia, ktoré pretína roviny Trebišovského okresu. Intenzifikácia poľnohospodárskej výroby v celej svojej šírke však akútne zasiahla do kvantity týchto druhov. Výrazné tlmenie populácie lišky začiatkom 70. rokov popri ostatných faktoroch spôsobilo tak obrovskú populačnú explóziu chrčka roľného, že sa tento tlačil aj do netypických biotopov, ba dostal sa až do horských oblastí Slánskych vrchov /Dargov/. Nakoniec musel byť likvidovaný aplikáciou rodenticídov.

Vodné biotopy - rieky, mŕtve ramená, močiare a zbytky podmáčaných terénnych depresií reprezentujú viaceré významné druhy a celé spoločenstvá. Vzácne sa vyskytuje v niektorých mŕtvych ramenách z triedy rýb napr. blatniak obyčajný /*Umbra krameri*/, ktorý už na väčšine svojho areálu na Slovensku vymizol. Významným reprezentantom z triedy plazov, ktorý sa ešte zachoval v pôvodných biotopoch VSN je korytnačka močiarna /*Emys orbicularis*/, ktorá má v okrese

zaistenú aj územnú ochranu v ŠPR "Tajba" pri Strede nad Bodrogom. Štátna ochrana prírody plánuje posilňovanie populácie aj formou vypúšťania korytnačiek z umelého odchovu.

Veľmi bohatou a druhovo pestrou je trieda vtákov, ktorú buď jednotlivcovo alebo v spoločenstvách charakterizujú také hniezdiace druhy, ako napr. volavky purpurové /*Ardea purpurea*/, beluše ľalľ /*Egretta garzeta*/, chavkoše nočné /*Nycticorax nycticorax*/, ktoré predstavujú na jednej z lokalít okresu najväčšiu súčasnú kolóniu v ČSSR. Ďalej sú to ako hniezdiče všetky tri druhy čoríkov - čorík čierny /*Chlidonias nigra*/, čorík bahenný /*Chlidonias hybrida*/ a čorík bielostrídly /*Chlidonias leucoptera*/, ďalej je to ako hniezdič čapliačka vlasatá /*Ardeola ralloides*/, bučiak veľký /*Botaurus stellaris*/, bučiačik malý /*Ixobrychus minutus*/, z dravcov kaňa močiarna /*Circus aeruginosus*/, kaňa popolavá /*Circus pygargus*/, niekoľko druhov potápok, chriašťov, kačíc, chochlačiek a samozrejme mnohé druhy spevavcov typických pre močiarné spoločenstvá ako napr. trsteniariky /rod *Acrocephalus*/, cvrčiaky /rod *Locustella*/, strnádka trstová /*Emberiza schoeniclus*/ a veľmi vzácna fúzatka trstinová /*Panurus biarmicus*/ alebo rybárik obyčajný /*Alcedo atthis*/.

V lužných lesoch v povodí Latorice vzácné zahniezdi i bocian čierny /*Ciconia nigra*/ a volavka popolavá /*Ardea cinerea*/, vlna obyčajná /*Oriolus oriolus*/ a samozrejme tiež kúdelníčka lužná /*Remiz pendulinus*/. Zo vzácných cicavcov, žiaľ už len veľmi sporadicky na Latorici od štátnej hranice so ZSSR žije aj vydra riečna /*Lutra lutra*/, ktorá už dávno chýba v prevážnej časti územia okresu.

Suche a teplomilné spoločenstvá pieskových dún, lesostepné spoločenstvá a spoločenstvá výhrevných pahorkov s bohatou teplomilnou bilínou a krovitou vegetáciou majú tiež svojich vzácných reprezentantov. Na vápencovom ostrove pri Ladmovciach /ŠPR "Kašvár"/ žije napr. mäkkýš-*Chondrula albolimbata*, jašterica zelená /*Lacerta viridis*/. V inverzných polohách okresu žije i vzácna nížinná forma jašterice živorodej /*Lacerta vivipara pannonica*/. Extrémne teplé a suché pieskové duny živia bohaté spoločenstvá teplomilného hmyzu, kde treba spomenúť aspoň konika stepného /*Acrida hungarica*/. Na mnohých lokalitách, kde sa ťaží viaty piesok, hniezdia kolónie brehulí obyčajných /*Riparia riparia*/ spolu s včelárikmi zlatými /*Merops apiaster*/, ktoré v okrese Trebišov patria k pravidel-

ným a v niektorých teplejších rokoch i hojným hniezdičom.

Spoločenstvá horských lesov /Zemplínske vrchy a Slánske vrchy/ sú charakteristické takými vzácnymi a chránenými druhmi, ako sú napr. užovka stromová /*Elaphe longissima*/, niektoré druhy dravcov a sov - orol kráľovský /*Aquila heliaca*/, orol malý /*Hieraeetus pennatus*/, orol krikľavý /*Aquila pomarina*/, sokol rároh /*Falco cherrug*/, sova dlhochvostá /*Strix uralensis*/, bocian čierny /*Ciconia nigra*/, krkavec čierny /*Corvus corax*/, tesár čierny /*Dryobates martius* / a pod.

Z poľovnej zveri tu žije napr. jeleň obyčajný /*cervus elaphus*/, srnec hôrny /*Capreolus capreolus*/, sviňa divá /*Sus scrofa*/ a introdukovaný daniel škvrnitý /*Dama dama*/ spolu so vzácné sa vyskytujúcim rysom ostroviom /*Lynx lynx*/ a vlkom obyčajným /*Canis lupus*/.

Nakoniec je treba ešte spomenúť z ochranárskeho hľadiska významný druh synantropnej fauny - bociana bieleho /*Ciconia ciconia*/, ktorý práve v dôsledku závažných krajinných premien, najmä jej vodného režimu a na ňom závislej potravnej bázy, zaznamenal veľké kvantitatívne zmeny. V minulosti bohatá, koncentrovaná populácia bociana bieleho sa musela rozptýliť severným smerom, až do podhorských a horských oblastí, aby našla dostatok potrebnej potravy. No aj tak ostal ešte okres Trebišov jedným z najbohatších okresov na tento druh a neodišiel z okresu ani ďalší unikát ČSSR a síce v súčasnosti najväčšia hniezdna kolónia bocianov bielych v počte 19 párov v obci Zemplínske Hradište.

Na záver treba dodať, že fauna okresu Trebišov má svoje významné postavenie medzi prírodnými hodnotami okresu a bude závisieť aj na nás všetkých, či si tieto hodnoty uchránime pre ďalšie generácie, alebo sa budeme ľahostajne prizerať, ako nám budú jeden po druhom miznúť.

RNDr. Jozef Voskár
KÚŠPSOP Prešov

Lesné hospodárstvo okresu Trebišov

Okres Trebišov z hľadiska lesného hospodárstva sa zaraďuje medzi málo lesnaté okresy, keď celková výmera lesov 15 842 ha /k 1.1.1985/ zaberá 12 % z celkovej rozlohy okresu, čo je o 27,9 % menej ako celoslovenský priemer. Preto zvýšená ochrana lesného fondu ale i ďalšej zelene má za týchto pomerov plné opodstatnenie.

Vzhľadom na rozvinuté poľnohospodárstvo i priemysel, je podiel lesného hospodárstva na celkovej činnosti v okrese pomerne malý.

Na území okresu sa nenachádza sídlo lesného závodu. Zasahujú tu organizačné zložky Vsl. štátnych Lesov PR Košice a to lesné závody Slanec /lesné správy Sečovce a Veľaty/ a Sebrance /Lesná správa Veľké Kapušany/.

Hranice lesných hospodárskych celkov /LHC/, ktoré spravujú jednotlivé lesné správy /LS/, nie sú totožné s politickými hranicami okresu a tak tieto zasahujú do viacerých okresov a to takto:

L H C	celková výmera lesnej pôdy	z toho v okresoch			
		Trebišov	Vranov	Košice	Michalovce
Sečovce	6 440	4 738	1 453	249	-
Veľaty	5 755	5 658	-	77	20
V. Kapušany	5 275	4 414	-	-	861
S p o l u :	17 470	14 810	1 453	326	881

Mimo toho do okresu v SZ časti zasahujú 2 lesné správy z Lesného závodu /LZ/Slanec a to LS Slanec a Ruskov /L 032 ha/.

V prehľade o lesnom hospodárstve boli použité materiály z lesných hospodárskych plánov /LHP/ len z tých LHC, ktoré majú sídla na území okresu t.j. Sečovce, Veľaty a V. Kapušany.

Značná roztrúsenosť lesných porastov je najmä na LHC Veľké Kapušany a z časti aj na LHC Veľaty, čo značne vplýva i na obhospodarovanie.

Prevažná časť nášho okresu sa rozprestiera na Východoslovenskej nížine /VSN/. Morfológicky sa VSN člení na Zemplínsku rovinu a Zemplínsku pahorkatinu. Zemplínsku pahorkatinu tvorí na území okresu Podslanská pahorkatina a Kráľovská kopce. Z nížiny vystupuje ľudzia stavebná jednotka -

Zemplínske vrchy. Západnú hranicu smerom od severu na juh tvoria Slanské vrchy a v južnej časti na ne naväzuje Tokajské pohorie. Fytocenologické pomery okresu sú pestré.

Oblasť VSN je pod priamym vplyvom panónskej klímy Potiskej nížiny. Preto je tu rozšírený iba I. lesný vegetačný stupeň /lvs/ - dubový, kde mal pôvodne prevahu dub zimný s vtrúseným hrabom, javorom poľným, lipou a brekyňou. Na alúviu Latorice, Ondavy, ich sútoku Bodrogu, Uhu a Latorborca sa nachádzajú lužné lesy, kde mal prevahu dub letný s vtrúseným jaseňom alebo brestom poľným, prípadne s vtrúseným hrabom a s domácimi topolmi. Na vlhších lokalitách to boli jelše s jaseňom, vrbou a s domácimi topolmi, prípadne v mŕtvých ramenách a na ich okraji s vrbou bielou, krehkou a topolmi. Drevinou nepôvodnou, ktorá prevláda na lokalitách Ežoš a Capí vrch, je agát, čoho dôsledkom bola zmena rastlinných spoločenstiev.

Zemplínske vrchy sú tak isto pod vplyvom panónskej klímy, to sa prejavuje tým, že prevahu majú bukové húbravy /FQ/ a bučiny /Fp/ sa vyskytujú iba na malých plochách.

Z drevín má prevahu v Zemplínskych vrchoch dub zimný, ktorý je prevládajúcou drevinou na bývalých polesiach Veľaty a Cejkov, hojný je aj na bývalom polesí Byšta /Tokajské vrchy/. Dub má tu veľmi dobré podmienky a keď pochádza zo semena, má aj pekný vzrast. Príkladom nekvalitných výmladkových dubín sú lokality južne od Cejkova. Najčastejšou drevinou z ihličňanov, ktorá má pekný vzrast, je borovica obecná, iba ojedinele horčica čierna. Smrek vysadený v Zemplínskych vrchoch vydržal iba 30-40 rokov a postupne vypadol.

Buk je najviac zastúpený na bývalom polesí Byšta /v rámci LHC Veľaty/, kde tvorí prímes v bukových dúbavách spolu s cennými listnatými /lp, jv, črš/, alebo vytvára zmiešané porasty na pomenších plochách v skupine bučín /Fp. n.st./. Tu sa buk veľmi dobre priradzuje a má veľkú vitalitu v porovnaní s inými drevinami.

V Zemplínskych vrchoch je nezmiešaný bukový porast na menších plochách a to iba v menších dolinách, exponovaných k S a SZ, teda na menších inverzných polohách s chladnejšou mikroklímou. Na svahoch obrátených k J, JV, V, JZ a Z prevláda dub, miestami sa vyskytuje najmä hrab.

V závislosti na nadmorskej výške a s ňou súvisiacou zmenou klímy prejavujú lesné biocenózy určité svojrázne rozdiely vo svojom druhovom zložení. Podľa týchto rozdielov v zložení vegetácie sú určené lesné vegetačné stupne, ktoré sú výsledkom sumárneho pôsobenia klámy na vegetáciu.

Na území okresu sa vyskytujú 4 lesné vegetačné stupne:

1. dubový
2. bukovo-dubový
3. ěubovo-bukový
4. bukový

Na území okresu máme zastúpené 3 základné kategórie lesov t.j. lesy hospodárske, ochranné a osobitného určenia.

Hospodárske lesy zaberajú výmeru 15 331 ha porastovej plochy, čo činí 90,1 %. Ochranné lesy zaberajú výmeru 223 ha t.j. 1,31 %. Lesy osobitného určenia zaberajú výmeru 1 183 ha. t.j. 6,95 %

Poľovníctvo a rybolov boli najstaršou formou využívania lesnatého územia okolo riek VSN už od dôb prvého osídlenia. Lesy, vzhľadom na vynikajúce úživné podmienky lužného lesa, boli bohaté na zver, rieky s vynikajúcimi podmienkami pre prirodzené rozmnožovanie, boli plné rýb. Lov sa uskutočňoval extenzívne, ale už zo 14. storočia sú záznamy o výspelo rybnom hospodárstve. Mnohé listiny sa zmieňujú o rybníkoch, vodných nádržkách a iných zariadeniach rybného hospodárstva. Urbár majetkov Trebišovského panstva z r. 1566 uvádza, že v Latorici a Bodrogu sa voľne chytali všetky druhy rýb. Lovili sa najmä : kapor, sumec, štika, zubáč , jeseter a iné.

V Slanských vrchoch bola pri Slanci v r. 1876 zriadená zvernica pre chov jelenej zveri. V Remetských Hámroch a vo Vyšnej Rybnici sa vo zverniciach chovala jelena zver, jelene sika a bizóny. Tieto zvernice boli mimo územia terajšieho okresu.

V SZ cípe Zemplínskych vrchov v kú. Veľaty bola v r. 1951 postavená zvernička štátnych lesov. Mala 8 ha a bola v nej chovaná muflónia a danielia zver. Jelena zver sa rozšírila aj mimo obôr a v leťtom období vychádzala do polí. Zvýšenou migráciou pri silnejúcom populačnom tlaku v mieste pôvodného rozšírenia došlo k jej rozšíreniu až do lušných lesov okolo Latorice, Laborca, Ondavy, Bodrogu i Tisy, kde je aj v súčasnosti trvalým obyvateľom.

Na území okresu v zmysle úpravy MPVŽ SSR z r. 1977 zasahujú tieto chovateľské oblasti:

jelenia oblasť Slanské pohorie
a pre malú zver oblasť Ondavská a Veľké Kapušany.

Zo schválených lokalít je to danielia lokalita Zemplínske vrchy a 2 samostatné štátne bažantnice Ežoš a Tajba.

Okrem toho sa evidujú 4 uznané bažantnice poľovníckych združení /PZ/ a to : Čičarovce, Novosad, Kráľovský Chlmec a Veľké Kapušany.

Vo vyhradenom revíri MPVŽ SSR Zemplínske Vrchy je zriadená aklimatizačná a generačná zvernička Veľaty pre danieliu zver na výmere 21 ha a v revíri Vsl. štátnych lesov Boťany I. taktiež aklimatizačná a generačná zvernička o výmere 39 ha pre danieliu zver. V oboch zverničkách sa v súčasnom období chová kvalitná danielia zver svetoznámeho Gyulajského pôvodu z MLR. Súčasný stav k 31.3.1985 u danielie zveri sú 114 ks vo voľnej prírode /Zemplínske vrchy/, 11 ks vo zverničke Veľaty a 20 ks vo zverničke Boťany. Chov danielie zveri je v týchto lokalitách veľmi perspektívny, za čo patrí vďaka stranickým, štátnym i zväzovým orgánom za pomoc, ktorú poskytli pri zabezpečení tejto zveri na Východoslovenskú nížiu.

Výmera poľovných revírov okresu, ktorých je celkom 31, činí 118 949 ha. Z toho sú 3 vyhradené revíry MLVH SSR o výmere 11 182 ha, 1 vyhradený revír MPVŽ SSR o výmere 9 016 ha, 1 režijný revír Vsl. ŠL Košice o výmere 1 000 ha a 26 revírov prenajatých poľovníckym združeniam, o celkovej rozlohe 97 751 ha.

Výkon práva poľovníctva v okrese uskutočňuje 1005 členov SPZ, vrátane členov z iných okresov.

Normované a jarné kmeňové stavy zverí sú nasledovné:

Druh zveri	K m e ň o v ý s t a v v ks	
	Normovaný	jarný
jelenia	68	95
danielia	98	145
srnčia	818	743
diviacia	95	114
zajac	16 768	10778
jarabica	3 310	738
bažant	21 574	11 671

Značné problémy máme v chove malej zveri, kde došlo v posledných rokoch k značnému zníženiu stažov, z dôvodu rôznych negatívnych činiteľov. Okrem toho sa ešte ulovilo 29 ks slúk a 1 589 ks divých kačíc. Rezervy máme v chove a love srnčej zveri. U zveri jelenej a diviackej dochádza k premnoženiu i ku škodám na lesných ale najmä na poľnohospodárskych kultúrach. Lov malej zveri v porovnaní s minulosťou veľmi poklesol. V našich prekrásnych rybárskych revíroch sa môžeme stretnúť s týmito najvýznamnejšími druhmi rýb: jester malý, štika, jalec hlavatý a tmavý, boleň plotica lesklá dunajská, pleskáč vysoký a tuonosý, šabľa, mrena, kapor, sumec, mieň, zubáč obyčajný a volžský, ostriež, piest, červenica, karas, a ďalšie iné druhy.

Lesné hospodárstvo nášho okresu, vrátane poľovníctva a rybárstva, prešlo v uplynulých 40-ich rokoch zásadnými zmenami. Menilo sa a rozvíjalo plnením základnej strategickkej línie a cieľov, stanovených zjazdami KSČ, vedúcej sily našej spoločnosti. Rozhodujúcou podmienkou k tomuto rozvoju bola socializácia lesov.

V súčasnom období lesné hospodárstvo plní úlohy produkčné, ale tak ako aj v iných okresoch našej vlasti i úlohy súvisiace s ochranou a tvorbou prírodného i životného prostredia.

Ing. Ján Čekon

